

Projekat 'Selo' ('Villaggio'): zajednice učenja o potrebama djece u ranom i predškolskom uzrastu

- ▶ *Projekat 'Selo' omogućava pristup kvalitetnim uslugama za djecu u ranom i predškolskom uzrastu u područjima sa izraženim siromaštvom.*
- ▶ *Porodice su direktno uključene u aktivnosti koje podržavaju dječji razvoj.*
- ▶ *Rezultati pokazuju da porodice uvode više čitanja, igre i muzike u svoje kućne rutine.*

Đorđo Tamburlini
(Giorgio Tamburlini)
predsjednik i izvršni direktor

Anduena Alušaj
(Anduena Alushaj)
menadžerka programa ECD

Centar za zdravlje djeteta
(Centro per la Salute del
Bambino) Trst, Italija

Frančeska Vecini
(Francesca Vezzini)
menadžerka programa
Fondacija Đenerali – Mreža
za ljudsku sigurnost ONLUS
(Fondazione Generali – The
Human Safety Net ONLUS),
Milano, Italija

*Tim za podršku i lokalni
koordinatori projekta
'Villaggio'¹*

¹ Eliza Marija Kolombo (Elisa Maria Colombo), Milano; Roberto Kavaličere (Roberto Cavaliere), Salerno; Fjorenca Fantuc (Fiorenza Fantuz), Trst; Šajen Benvenju (Cheyenne Benvegno), Trst; Nikola Karačolo (Nicola Caracciolo), San Čiprijano d'Aversa; Frančeska Čezarini (Francesca Cesarini), Folinjio; Klauđija Čofi (Claudia Cioffi), Avelino; Loredana di Kristina (Loredana di Cristina), Sirakuza; Danijela Pes (Daniela Pes), Napulj; Irena Restuča (Irene Restuccia), Torino; Frančeska Rina (Francesca Rina), Kozenca; Patricija Sepič (Patrizia Sepich), Polícarara; Marija Karla Zivori (Maria Carla Sivori), Đenova.

'Obrazovno siromaštvo' označava nedostatak mogućnosti za učenje, istraživanje, razvoj i slobodno održavanje kapaciteta, talenata i težnji (Save the Children Italia, 2014), i predstavlja rastući problem u svim zemljama (UNESCO, 2010). Obrazovno siromaštvo bitno se, ali ne u potpunosti, podudara s ekonomskim siromaštvom, i jedna je od ključnih odrednica rane socijalne nejednakosti koja snažno doprinosi društvenim sukobima i gubitku ljudskog kapitala (Marmot, 2005). Obrazovno siromaštvo umanjuje djeci sposobnost za rast i uspjeh u podsticajnom okruženju – ono podrazumijeva nedostatak pristupa uslugama za djecu u ranom i predškolskom uzrastu, mogućnosti za učenje, te sigurnih i odgovornih odnosa usluga i zajednica (Svjetska zdravstvena organizacija i sar., 2018).

'Un Villaggio per crescere' ('Selo u kome možemo odrastati'), projekat koji se sprovodi na nacionalnom nivou, usmjeren je na rješavanje pomenutih izazova poboljšanjem pristupačnosti i kvaliteta usluga za djecu u ranom i predškolskom uzrastu u ekonomski, socijalno i kulturno ranjivim zajednicama. Projekat se zasniva na ekološkoj teoriji dječjeg razvoja (Bronfenbrenner, 1979) i omogućava usluge s jednakim naglaskom na okruženje za učenje kod kuće, kao i na 'selo' koje okružuje porodicu. Ovaj pristup prihvata viziju zajednice učenja o potrebama djece u ranom i predškolskom uzrastu koja povezuje različite aktere i sisteme radi obezbjeđivanja mogućnosti za podršku porodicama i njihovoj djeci (Rodrigues i sar., 2019).

Aktivnosti ponuđene u centrima 'Sela' mogu se lako izvoditi u kućnom okruženju. Odabrane su na osnovu čvrstih naučnih dokaza o njihovom uticaju na odgovorno roditeljstvo i učenje u ranom i predškolskom uzrastu. Istraživanja pokrivaju čitav niz projekata, od opšte vrste intervencije do njenog specifičnog sadržaja, kao što je opisano u nastavku. Usvajanjem univerzalnog pristupa usmjerenog na konkretnu zajednicu i okruženje, prostori projekta 'Selo' otvoreni su za sve porodice koje žive u zajednicama u kojima se projekat sprovodi. Uz angažovanje lokalnih aktera na informisanju zajednice i doprinosu aktivnostima, ovo olakšava stvaranje novih mreža između porodica i usluga, njegujući vrijednosti zajednice, socijalnu uključenost i održivost.

Naučni dokazi – izbor iz literature*

OPŠTI TIP INTERVENCIJE: *Intervencije u području roditeljstva i učenja u ranom i predškolskom uzrastu*

- Improving Early Child development: WHO guidelines (Svjetska zdravstvena organizacija, 2020)

SPECIFIČNE ODLIKE REALIZACIJE: *Roditeljske grupe s djecom koje vode profesionalci*

- Group-based parent-training programmes for improving emotional and behavioural adjustment in children from birth to three years old, Cochrane Database of Systematic Reviews (Barlow i sar., 2010)
- The effectiveness of parenting programs: a review of Campbell reviews, Research on Social Work Practice (Barlow i Coren, 2017)
- Effects of early parenting interventions on parents and infants: a meta-analytic review, Journal of Child and Family Studies (Mihelic i sar., 2017)
- Parental Beliefs, Investments, and Child Development: Evidence from a large-scale experiment, IZA Radni dokument br. 12506 (Carneiro i sar., 2019)

OPŠTI SADRŽAJ INTERVENCIJE: *Aktivnosti usmjerene na razvoj*

- Inequality in early childhood: risk and protective factors for early child development 1–2, The Lancet (Walker i sar., 2011)
- Advancing Early Childhood Development: from Science to Scale 1–3, The Lancet (Black i sar., 2017)
- Nurturing Care for Early Childhood Development: A framework for helping children survive and thrive to transform health and human potential. (Svjetska zdravstvena organizacija i sar., 2018)

SPECIFIČNI SADRŽAJ INTERVENCIJE

Zajedničko čitanje

- The impact of dialogic book-sharing training on infant language and attention: a randomized controlled trial in a deprived South African community, Journal of Child Psychology and Psychiatry (Vally i sar., 2015)
- Randomized controlled trial of a book-sharing intervention in a deprived South African community: effects on carer-infant interactions, and their relation to infant cognitive and socioemotional outcome, Journal of Child Psychology and Psychiatry (Murray i sar., 2016)
- Shared picture book reading interventions for child language development: a systematic review and meta-analysis, Child Development (Dowdall i sar., 2019)
- Parent-child Reading to Improve Language Development and School Readiness: A systematic review and meta-analysis, Final Report. (Law i sar., 2019)

Iskustvo s muzikom

- Music therapy with children and adolescents in mainstream schools: a systematic review, British Journal of Music Therapy (Carr i Wigram, 2009)
- Music training increases phonological awareness and reading skills in developmental dyslexia: a randomized control trial. PLoS One (Flaugnacco i sar., 2015)

Interaktivna igra

- The benefits of play for children's health: a systematic review. Arquivos de Ciencias da Saude (Gomes i sar., 2018)

Puni nazivi ovih istraživanja navedeni su u dijelu 'Literatura' na kraju ovog članka.

Model 'Selo'

Projekat je započeo 2018. u zajednicama niskog socioekonomskog statusa u deset italijanskih gradova sa 10.000 do 40.000 stanovnika. Planiramo da tokom tri godine u projekat uključimo 4.000 porodica. Naša direkcija omogućava finansiranje, upravljanje, obuke i alate za praćenje, te pruža podršku lokalnim timovima projekta 'Selo', uključujući obezbjeđivanje promotivnih materijala. Na lokalnom nivou infrastrukturu nude javni ili privatni subjekti koji pružaju zdravstvene, obrazovne i komunalne usluge. Svako 'selo' (ital. *villaggio*) radi u prosjeku 10–12 sati sedmično. Aktivnosti olakšava troje ili četvero profesionalnih edukatora koji su obučeni o osnovama i sadržaju projekta, uključujući efikasnu komunikaciju s porodicama. Edukatori iz svih centara sastaju se dva puta godišnje kako bi se profesionalno usavršavali i razmjenjivali iskustva.

Uključivanje roditelja/staratelja u program je besplatno. Njihova jedina obaveza jeste dovođenje djece (u uzrastu od rođenja do šest godina) i učešće u aktivnostima (vidjeti sliku 1), koje se planiraju u dogovoru s porodicama i prilagođavaju različitim uzrasnim grupama i razvojnim potrebama.

SLIKA 1

Sadržaj aktivnosti u projektu 'Selo'

Projekat je usmjeren na porodice. Njime se nastoji zadržati interesovanje i učešće porodica putem strategija koje uključuju fleksibilno posjećivanje u porodičnom domu (*home-visiting*), upotrebu društvenih mreža i šire umrežavanje u zajednici. Među uključenim ustanovama su centri za porodično zdravlje, klinike za vakcinisanje, klinike za dječju rehabilitaciju, predškolske ustanove, socijalne službe u zajednici, župa i lokalna udruženja te komercijalni subjekti poput kafića i trgovina.

Kako bi se osnažila usklađenost poruka i olakšao put ka razvojnoj podršci, projekat sarađuje s lokalnim pružaocima usluga u svim sektorima kroz zajedničko planiranje, kontinuiranu razmjenu (kako o organizacijskim pitanjima tako i o pojedinačnim slučajevima) te kroz interdisciplinarnе programe profesionalnog razvoja. Isto tako, angažmanom lokalnih učesnika – uključujući profitne i neprofitne

organizacije – nastojimo osnažiti lokalnu ukorijenjenost i autonomiju projekta te graditi temelje za održivost. Na primjer, lokalna poslastičarnica donirala je kolače, a prodavnica voće za ljetnu zabavu koju je selo organizovalo za cijelu zajednicu, dok su volonteri bili na raspolaganju za logističku podršku.

Uključujući se u 'Selo', roditelji/staratelji – a posebno majke – međusobno se upoznaju i brzo uspostavljaju nova prijateljstva koja se protežu i na njihov život izvan projektnih aktivnosti. Majke i ostali članovi porodice izlaze na kafu ili zajedno obavljaju neke aktivnosti poput kupovine. Vaspitno-obrazovni djelatnici vode ih u istraživanje biblioteke, koju potom mogu samostalno posjećivati, ili na plažu. Projekat 'Selo' usmjeren je na zajednice u nepovoljnom položaju, pa njegovi centri uglavnom rade s rizičnim porodicama. No, oni takođe podstiču društveno miješanje, jer raznolikost iskustava promoviše socijalnu povezanost i pomaže u izbjegavanju rizika za getoizaciju učesnika.

U vrijeme pisanja članka, pandemija kovida 19 zahtijevala je promjene u načinu na koji centri vode aktivnosti s porodicama. Stoga se aktivnosti sprovode onlajn – individualno i grupno – kako bi se pružila podrška i savjeti te prosljedili materijali. Centri 'Sela' takođe rade na tome da obezbijede tablet uređaje porodicama kojima su potrebni, kao i knjige i pribor za djecu.

'Projekat se obraća porodicama i nastoji zadržati njihovo interesovanje i učešće putem strategija koje uključuju fleksibilno posjećivanje u porodičnom domu (home-visiting), upotrebu društvenih mreža i šire umrežavanje u zajednici.'

Model 'Selo' – ključne odlike

- Univerzalni pristup usmjeren na konkretnu zajednicu i okruženje.
- Otvoren pristup i proaktivne strategije za početnu komunikaciju i obezbjeđivanje stalnog učešća porodica.
- Zajedničko učešće roditelja i djece u uzrastu od rođenja do šest godina.
- Pristupačni prostori s rasporedima koji su prilagođeni potrebama roditelja i organizaciji rada imajući u vidu godišnja doba.
- Aktivnosti za dječji razvoj i respondibilnu vaspitnu podršku, utemeljene na naučnim dokazima.
- Aktivnosti vode profesionalni edukatori.
- Međusektorska saradnja (zdravstvo, obrazovanje, druge socijalne usluge, biblioteke) putem zajedničkog planiranja, smještaja u istom prostoru i interdisciplinarne obuke.
- Uključenost svih aktera u zajednici (pružaoci javnih usluga, poslovni subjekti, neprofitne organizacije, vjerske organizacije itd.) radi podsticanja ukorjenjivanja u zajednicu, dijeljenja vrijednosti i održivosti.
- Mješovita metodologija procjene učinka projekta.

Procjena uticaja i preliminarni rezultati

Procjena uticaja zasniva se na logičkom okviru projekta i teoriji promjene. Pritom se primjenjuje mješovita metodologija za procjenu ishoda, uključujući procjenu roditeljskog znanja o razvoju djeteta, svijesti o roditeljskoj ulozi, stresu, roditeljskoj samoefikasnosti i kako se promjene u okruženju odražavaju na učenje kod kuće. Procjena šireg učinka projekta takođe uzima u obzir i kontinuirano učešće u

programu kao indikator za procjenu uticaja na roditelje/staratelje i djecu, te širinu i način funkcionisanja mreža u zajednici, kao i saradnju između službi i porodica.

Preliminarni podaci za deset centara nakon prosječno 12 mjeseci aktivnosti pokazuju da je projekat obuhvatio više od 1.600 djece i 1.400 roditelja/staratelja, u skladu sa ciljanim vrijednostima od 5.000 odnosno 4.000 do kraja treće godine. Uspostavljeno je nekoliko novih sporazuma između javnih službi, organizacija civilnog društva i poslovnih subjekata.

Preliminarna analiza uzorka porodica pokazuje kako se svih 100% roditelja osjeća svjesnijim razvojnih potreba djeteta i osnaženo u svojoj roditeljskoj ulozi, te su gotovo svi uveli ili pojačali aktivnosti poput čitanja, igre i muzike u svoje porodične rutine, a osjećaju se i više podržanima od strane socijalnih službi i drugih porodica. Komentari edukatora uključenih u projekat potvrđuju kako je – umjesto puke 'škole za roditelje' – učešće roditelja u razvojno usmjerenim aktivnostima zajedno s njihovom djecom efikasan način za unapređenje odgovornih roditeljskih vještina (Carneiro i sar., 2019) i da će koristi vjerovatno biti veće za porodice nižeg obrazovnog statusa (Engle i sar., 2007).

Fotografija: Daniele Braidà

Konačno, projekat 'Selo' odgovara na različite potrebe: za dijete, to je potreba za uživanjem u aktivnostima zajedno s roditeljima; za roditelje, to su potrebe za otkrivanjem načina kvalitetnog provođenja vremena s djetetom, za upoznavanjem drugih roditelja i međusobnu pomoć; a za cijelu zajednicu, to je potreba za osjećajem da se događa nešto novo i obećavajuće – počev od osnažene socijalne kohezije i boljeg funkcionisanja međusektorske saradnje. S dramatičnim implikacijama obrazovnog siromaštva na životne puteve efikasno se možemo boriti ako se njima bavi 'cijelo selo'.

→ Ovaj članak dostupan je online na [earlychildhoodmatters.online / 2020-19](https://earlychildhoodmatters.online/)

LITERATURA

- Barlow, J. i Coren, E. (2017). *The effectiveness of parenting programs: a review of Campbell reviews*. Research on Social Work Practice 28: 99-102.
- Barlow, J., Smailagic, N., Ferriter, M., Bennett, C. i Jones, H. (2010). *Group-based parent training programmes for improving emotional and behavioural adjustment in children from birth to three years old*. Cochrane Database of Systematic Reviews 3: CD003680.
- Black, M. M., Walker, S. P., Fernald, L. C. H., Andersen, C. T., DiGirolamo, A. M., Lu, C. i sar. (2017). *Advancing Early Childhood Development: from Science to Scale 1-3*. The Lancet 389: 77-118.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by nature and design*. Cambridge MA: Harvard University Press.
- Carneiro, P., Galasso, E., Lopez Garcia, I., Bedregal, P. i Cordero, M. (2019). *Parental Beliefs, Investments and Child Development: Evidence from a large-scale experiment*. IZA radni dokument br. 12506. Bon: IZA.
- Carr, C. E. i Wigram, T. (2009). *Music therapy with children and adolescents in mainstream schools: a systematic review*. British Journal of Music Therapy 23(1): 3-18.
- Dowdall, N., Melendez-Torres, G. J., Murray, L., Gardner, F., Hartford, L. i Cooper, P. J. (2019). *Shared picture book reading interventions for child language development: a systematic review and meta-analysis*. Child Development, 91(2): e383-99.
- Engle, P. L., Black, M. M., Behrman, J. R., Cabral de Mello, M., Gertler, P. J., Kapiriri, L. i sar. (2007). *Strategies to avoid the loss of developmental potential in more than 200 million children in the developing world*. The Lancet 369(1557): 229-42.
- Flaugnacco, E., Lopez, L., Terribili, C., Montico, M., Zoia, S. i Schon, D. (2015). *Music training increases phonological awareness and reading skills in developmental dyslexia: a randomized control trial*. PLoS One 10(9): e0138715.
- Gomes, N. R., Costa Maia, E. i Van Deursen Varga, I. (2018). *The benefits of play for children's health: a systematic review*. Arquivos de Ciencias da Saude 25(2): 47-51.
- Law, J., Charlton, J., McKean, C., Beyer, F., Fernandez-Garcia, C., Mashayekhi, A. i Rush, R. (2019). *Parent-child Reading to Improve Language Development and School Readiness: A systematic review and metaanalysis* (Final Report). Newcastle: Newcastle University.
- Marmot, M. (2005). *Social determinants of health inequalities*. The Lancet 365: 1099-104.
- Mihelic, M., Morawska, A. i Filus, A. (2017). *Effects of early parenting interventions on parents and infants: a meta-analytic review*. Journal of Child and Family Studies 26(6): 1507-26.
- Murray, L., De Pascalis, L., Tomlinson, M., Vally, Z., Dadamo, H., Maclachlan, B. i sar. (2016). *Randomized controlled trial of a book-sharing intervention in a deprived South African community: effects on carer-infant interactions, and their relation to infant cognitive and socioemotional outcome*. Journal of Child Psychology and Psychiatry 57(12): 1370-9.
- Rodrigues, M. V., Kaneko, M., Bermude, C., Lombardi, J., Fisher, S. i Berelowitz, D. (2019). *Scaling up Place-based Strategies to Strengthen Community Early Childhood Systems*. Spring Impact. Dostupno na: https://www.springimpact.org/wp-content/uploads/2019/12/Scaling-up-place-based-strategies_Dec2019_FINAL_WEB.pdf (pristupljeno u maju 2020).
- Save the Children Italia (2014). *La Lampada di Aladino*. Rim: Save the Children Italia
- Onlus. Dostupno na: <https://s3.savethechildren.it/public/files/uploads/publicazioni/lalampada-di-aladino.pdf> (pristupljeno u maju 2020).
- UNESCO (2010). *Reaching the marginalized*. EFA Global Monitoring Report 2010. Pariz: UNESCO / Oxford University Press. Dostupno na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000186606> (pristupljeno u maju 2020).
- Vally, Z., Murray, L., Tomlinson, M. i Cooper, P. J. (2015). *The impact of dialogic booksharing training on infant language and attention: a randomized controlled trial in a deprived South African community*. Journal of Child Psychology and Psychiatry 56: 865-73.
- Walker, S. P., Wachs, T. D., Grantham-McGregor, S., Black, M. M., Nelson, C. A. i sar. (2011). *Inequality in early childhood: risk and protective factors for early child development 1-2*. The Lancet 378: 1325-53.
- Svjetska zdravstvena organizacija, Unicef i Svjetska banka (2018). *Nurturing Care for Early Childhood Development: A framework for helping children survive and thrive to transform health and human potential*. Ženeva: WHO. Dostupno na: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/272603/9789241514064-eng.pdf?ua=1> (pristupljeno u maju 2020).
- Svjetska zdravstvena organizacija (2020). *Improving Early Childhood Development: WHO Guideline*. Ženeva: WHO. Dostupno na: https://www.who.int/maternal_child_adolescent/child/Improving_Early_Childhood_Development_WHO_Guideline_Summary_pdf (pristupljeno u septembru 2020).

Bernard
van Leer
FOUNDATION

Dostupnost ovih članaka o ranom djetinjstvu na crnogorskom jeziku omogućena je partnerskom inicijativom Fondacije Bernard van Leer i Međunarodne organizacije Korak po korak (ISSA), u saradnji sa Pedagoškim centrom Crne Gore, članom ISSA.

INTERNATIONAL
STEP by STEP
ASSOCIATION